

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1938.

Andra kammaren.

Nr 9.

Lördagen den 5 februari.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 29 nästlidna januari.

§ 2.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 17, med förslag till lag om upphävande av §§ 5 och 6 lagen den 29 maj 1896 (nr 34) angående blindundervisningen samt lagen den 7 juli 1921 (nr 408) om skyldighet för landstingsområde och stad, som ej i landsting deltagar, att bidraga till kostnaden för vård av blinda med komplicerat lyte;

nr 76, angående ändring av förslag om anvisande å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/1938 av anslag till vissa engångskostnader för försvarsväsendets byggnader m. m.;

nr 81, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 5 mars 1937 (nr 61) angående åtgärder för att förhindra frivilligas deltagande i inbördeskriget i Spanien m. m.; och

nr 82, angående Sveriges bidrag till kostnaderna för internationell övervakning av utförseln och resandetrafiken till Spanien.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogs för remiss till utskott Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 74, med förslag till avtal med Loussavaara—Kiurunavaara Aktiebolag och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund.

Vid remiss av propositionen nr 74.

Därvid begärdes ordet av

Herr **Hagberg** i Luleå, som yttrade: Herr talman! Jag vill först anhålla, att tiden för avlämnande av motioner i anledning av denna proposition måtte förlängas till 20 dagar.

Sedan till propositionens innehåll. Det är ju en proposition på 10 fattiga sidor, ungefär lika mycket som man kostar på sig, när det gäller ett ärende för någon fattig stackare, som kanske skall få några hundra kronor i pension. Och det skulle inte förvåna mig, om riksdagen, som ibland kan diskutera i timtal om några fattiga hundralappar, skulle vara beredd att remittera det här ärendet utan vidare och sedan votera igenom det så mycket snabbare. Regeringen har ju efter vad som meddelas i pressen genom förhandlingar med parti-ledarna — jag förmodar att man menar folkpartiets och högerns ledare — försäkrat sig om deras solidaritet, för att denna proposition skall kunna genomföras så friktionsfritt som möjligt i riksdagen.

Huvudinvändningen mot denna proposition, det vill jag anföra bara inom

Andra kammarens protokoll 1938. Nr 9.

Vid remiss av propositionen nr 74. (Forts.)

parentes, är naturligtvis, att man inte utnyttjat det tillfälle som nu förelåg för att i statens händer överföra gruvorna i Lappland. Enligt min mening är detta möjligt genom § 26 i 1927 års malmavtal. Såsom jag påvisat i en av mig tidigare väckt motion i detta ämne, skulle staten kunna bli ensam ägare till gruvorna för högst 150 miljoner kronor. Men om det spörsmålet låtsas man icke något i propositionen. Med den behandling, som denna fråga fått, och med regeringens inställning är det tämligen klart, att man kommer att med all kraft vända sig mot ett sådant förstatligande och i stället gå in för att bolaget skall få bryta ytterligare 2 miljoner ton malm om året. Därför, herr talman, skall jag försöka utifrån regeringens nu föreliggande proposition resonera om vissa detaljer, som enligt min mening ändå böra beaktas av denna riksdag, även om man inte vill lyssna till det krav på ett förstatligande, som redan vid sekel-skiftet framfördes inte bara av socialdemokrater utan även av borgerliga representanter och nu ensamt fram bäres av oss. Även om man inte vill lyssna till detta krav, bör man ändå pröva, om det inte finns anledning att ändra regeringens förslag i mycket väsentliga frågor.

För det första ha vi då frågan om inlösningsbestämmelserna. De beröras så oerhört genom regeringens förslag, att jag inte kan förstå, att regeringen inte tagit upp hela detta spörsmål, när den nu tillmötesgår kraven på ökad malmbrytning upp i Norrbotten.

För det andra är det de olösta skattetvisterna med kommunerna och Norrbottens läns landsting. Det hade nu varit tillfälle att se till att dessa kommuner och landstingets rätt beaktas.

För det tredje gäller det bolagets bokföringsprinciper, vilka till viss del äro fastslagna genom 1927 års malmavtal. Det har inträffat så mycket, att det hade varit all anledning att se närmare på dessa bokföringsprinciper och underkasta dem en ganska väsentlig korrigerings.

För det fjärde hade staten nu anledning att såvitt möjligt försöka gardera sig mot att drabbas av samma överraskningar som 1932 och 1934, då bolaget praktiskt taget stod bankruttfärdigt, trots de rikedomar det hävat ur de norrbottniska fjällen.

För det femte borde man göra slut på dessa ständiga framställningar från bolaget i fraktfrågorna genom att korrigera och förändra det tidigare avtalsenliga förhållandet mellan staten å ena sidan och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund å den andra sidan.

För det sjätte ha vi det krav, som från kommunerna i Norrbotten framförts på att man nu skulle utnyttja tillfället för att åtminstone i någon mån söka balansera och få jämnhet i produktionen där uppe, så att inte länet skall kastas från högkonjunktrens våldsammaste höjder ned till krisens djupaste vågdalar, vilket för folket där uppe haft så oerhörda konsekvenser.

För det sjunde vill jag beröra frågan om Malmbergets ställning, brytningsprocenten gent emot Kiruna och de bekymmer som denna fråga aktualiserar.

För det åttonde vill jag påpeka att det nu är tillfälle att skeppa mera järnmalm över Luleå, utan att man därför skulle behöva minska på den andel som går över Narvik.

Till slut vill jag i det sammanhanget omnämna det förslag regeringen framställt om *var* man skall taga malmen för ett eventuellt norrbottniskt järnverk. Självta förslaget synes vara inspirerat av ett intresse från regeringens sida för att det skulle bli ett järnverk där uppe och det äro vi glada över. Men det är sättet, varpå regeringen lagt fram denna fråga som — det kan jag försäkra herr Wigforss — vi icke finna tillfredsställande. Jag återkommer senare till den frågan.

Dessutom är det några frågor om arbetarnas förhållanden där uppe, rörande

Vid remiss av propositionen nr 74. (Forts.)

vilka jag anser det berättigat att göra några detaljanmärkningar. Jag tänker framförallt på de gamla och utslitna arbetarnas förhållanden, de pensionsbestämmelser som f. n. gälla för dem.

Beträffande en del av de spörsmål jag lagt fram har jag funnit motiverat att göra mera detaljerade anmärkningar.

Jag tar först inlösningsfrågan. Kanske regeringen förmenar att gruvorna skola inlösas 1947. Vid inlösningen skall staten betala till Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, förutom det utbetalta royaltobeloppet, medelnettovinsten per ton under de senaste 10 åren å en brytningskvantitet av 4,250,000 ton 25 gånger, minskat med hälften. Nu stiger som bekant nettovinsten per ton vid ökad malmbrytning. Bara för att amortera och administrera malm-brytningen behöver brytas minst 2^{1/2} miljoner ton per år, såvitt jag kunnat se. Jag har försökt att ur bolagets styrelseberättelser få en ungefärlig bild av tendensen, hur en ökad malmbrytning påverkar medelnettovinsten per ton, då ju detta får en mycket avgörande betydelse vid inlösningen. Det visar sig, att 1932 bröts det 1.5 miljoner ton. Bolaget förlorade då 12 kronor per ton enligt dess egen styrelseberättelse. År 1933 bröts det 2.1 miljoner ton. För-lusten reducerades till 9 kronor 80 öre per ton. År 1934 bröts det inte fullt 4 miljoner ton. Då hade man 95 öre per ton i vinst. 1935 bröts det 4.9 miljoner ton. Då hade bolaget 68 öre per ton i vinst. År 1936, då det bröts 7.1 miljoner ton, hade man 2 kronor 87 öre per ton i vinst. Och år 1937, i fjol alltså, då det bröts 9.5 miljoner ton, hade man inte mindre än 4 kronor 87 öre per ton i nettovinst, allt enligt bolagets styrelseberättelsers uppgifter.

Enligt vad regeringen säger i propositionen behöver man inte göra några egentliga nyinvesteringar för den planerade merbrytningen. Man kan därför ganska tryggt utgå från att en ökad brytning på 11 miljoner ton per år, som regeringen förordar, kommer att öka nettovinsten till kanske 7 kronor per ton. Jag erinrar om, att år 1930, då malm-brytningen var uppe i 7.3 miljoner ton, var nettovinsten inte mindre än 5 kronor 30 öre per ton. Jag tror alltså, att om denna plan håller, som regeringen i samförstånd med bolaget eller, kanske rättare sagt, bolaget i samförstånd med regeringen, upprättat, så kommer medel-vinsten att belöpa sig till 7 kronor per ton. Med dessa 7 kronor per ton ökas nettovinsten per år för bolaget från 47 miljoner, som var fjolårets resultat till 77 miljoner!

Jag uppvaktade i höstas finansministern i frågan och vi diskuterade då just dessa verkningar på inlösningssumman, som en ökning på brytningen skulle innebära. Såvitt jag förstod hade finansministern — jag förmodar, att jag inte gör mig skyldig till någon indiskretion — inte någon annan uppfattning, än att dessa verkningar komme att bli ganska obetydliga. Jag har därför försökt räkna ut vad det skulle bli för verkningar på inlösningssumman. Jag vill inom parentes anmärka, att finansministern här gjort upp ett förslag om att man skulle fondera en tredjedel av den mervinst som uppstår, märk väl, inte på den samlade brytningen utan på de 2 miljoner ton extra, som bolaget skulle få bryta däruppe per år. Om dessa planer realiserar, skulle staten på det sättet få ihop en fond på 46 miljoner kronor inom 10 år, ty jag förutsätter att meningen är, att överenskommelsen skall räcka i 10 år, fastän man nu endast föreslår en tid av 3 år i sänder. Det är nämligen klart, att om man går in för principen, får man fullfölja densamma. Det skulle alltså ge staten 46 miljoner kronor i denna fond. Men bolaget tillföres genom denna manöver, genom en merbrytning av 2 miljoner ton, inte mindre än 254 miljoner kronor i merinkomst och detta bara genom merbrytningen.

Den andra sidan av problemet gäller själva verkningarna av inlösningsbestämmelserna med oförändrat malmavtal, alltså 1927 års malmavtal, och med en

Vid remiss av propositionen nr 74. (Forts.)

nettovinst av 4 kronor 50 öre per ton. Jag tänker mig ungefär årets resultat. Då skulle inlösningskostnaden bli 337.5 miljoner år 1947. Om det nya malmavtalet går igenom med en brytning av 11 miljoner ton per år och en nettovinst av 7 kronor per ton, blir däremot inlösningssumman för staten 7 kronor per ton på 4,250,000 ton gånger 25 minskat med hälften. Tillsammans med royalty, som uppgår till 162 miljoner, blir det 534 miljoner. Inlösningssumman stiger alltså genom detta malmavtal från 337.5 till 534 miljoner, allt under förutsättning att planerna hålla streck. Om man tar bort statens andel av de angivna 254 miljonerna, så att de privata bara erhålla 127 miljoner, finna vi — jag bör kanske anmärka, att staten ändå har hälften av mervinsten — att de privata intressena direkt tillföras 325 miljoner genom förslaget. Dessa pengar skänker man faktiskt bort, förutom de 200 miljoner som bolaget vinner på att staten i år icke genomför en inlösen av gruvorna enligt § 26 i malmavtalet.

Så ett par ord om skattegrädet. Riksdagens ledamöter vid riksdagsresan kunde konstatera, att i Kiruna ligger Kirunagruvan på ena sidan av samhället och Luossavaaragruvan på den andra. Samhället är liksom Malmberget så hopväxt med gruvområdet, att allt sunt förnuft talar för, att detta gruvområde skulle i skattetekniskt hänseende omfattas av själva samhällsbildningen, d. v. s. municipet. Detta krav har man under årens lopp joxat bort så, att municipet bara får beskatta bolaget till 10 % av dess inkomster, medan Stockholm beskattar det för 20 % och den borgerliga kommunen naturligtvis får beskatta bolaget för hela dess inkomst. Nu veta ju alla, att samhällena däruppe leva och dö med malmen. När gruvbrytningen är slut, då äro existensbetingelserna för samhällets innevanare däruppe slut. Då kommer Kiruna och Malmberget att återgå till vad de voro för inte så många decennier sedan nämligen betesmarker för renar. Dessutom bör man erinra sig att betingelserna för den bebyggelse, som kommit till stånd däruppe och som har omedelbart samband med gruvdriften, äro synnerligen ogynnsamma på grund av en rad omständigheter, på vilka jag här inte behöver ingå. Sålunda ha våra förträffliga ordnings- och byggnadsstadgor för rikets städer inte kunnat tillämpas norr om polcirkeln, där man på sidan om vägarna har manshöga snödrivor. Vattenledningar, vägar och gator bli också mycket dyrare att utföra däruppe. Men bolaget har tack vare statens tidigare medverkan och tack vare det sätt, varpå man skrivit malmavtalet, kunnat befria sig från de väsentliga förpliktelserna när det gällt att betala dessa dyra gator och vattenledningar, som utförts under de svåra betingelser, som råda däruppe för en samhällsbildning. Detta är ett stort spörsmål; kanhända det vore för mycket begärt av herr Wigforss att han nu skulle taga upp det. — Men det finns andra saker.

Kommunerna och landstinget däruppe — jag tror, att även de ha uppvaktat regeringen — ha fört skatteprocesser med bolaget på grund av dess manipulationer — jag använder det ordet — för att undandra sig skatter. Jag kan t. ex. nämna en åtgärd som bolaget beslöt i fjol, då man åsatte gruvorna en värdeminskning av 50 öre per ton bruten malm. Det är en värdeminskning vilken ligger helt och hållet utanför den värdeminskning, som svenska företag överhuvudtaget äro berättigade att räkna med. Det är en alldeles ny princip, därför att det är en värdeminskning, som inte påverkar bolagets ställning. Man har alltså nedskrivit malmtillgångarna med 50 öre per ton. Men om man tittar i styrelseberättelserna, finner man inte någon sådan nedskrivning. Tvärtom visar det sig, att styrelseberättelserna uppta gruvorna till samma värde, 78.2 miljoner, som de haft oförändrat på tillgångskontot, åtminstone de sista 6 å 7 åren. Där nedskriver man inte värdena, där anses man det inte vara motiverat att minska bolagets bokförda värden, men man nedskriver i deklarationerna värdena helt godtyckligt med 50 öre per ton bruten malm. Och vad betyder

Vid remiss av propositionen nr 74. (Forts.)

detta? Jo, det gör, att man minskar den beskattningsbara andelen med 5.5 miljoner. Det gör för landstinget under ett enda år 176,000 kronor, för kommunerna 352,000 och för Stockholm 75,000 kronor. Jag har inte brytt mig om att räkna ut vad det gör för staten, men det betyder naturligtvis en massa pengar därvidlag också. Dessutom har bolaget genomfört en nedskrivning av värdena på maskiner och byggnader utöver vad våra nuvarande lagar berättiga ett företag att göra. Det är klart, att kommunerna och landstinget inte kunna vara nöjda med att man på det sättet plockar dem på mera än en halv miljon kronor varje år. Numera försöker man ju på allt sätt bevaka sin rätt, men det har visat sig, att det mäktiga bolaget i regel fått rätt gent emot kommunerna och gentemot landstinget, hur härresande detta än kan synas för varje sunt förnuft och för de människor, som bo och leva däruppe.

Nu kan man visserligen säga, att bolaget *inte behöver* vidtaga någon nedskrivning av värdena på gruvorna, och detta är riktigt. I 1927 års malmavtal hade man inte räknat med att bolaget skulle behöva vidtaga en dylik åtgärd, men under sådana förhållanden måste man också vidmakthålla denna princip konsekvent. Man måste kräva att om bolaget inte nedskriver gruvornas värde, skall det inte heller få vidtaga denna värdeminskning per ton. Om bolaget åter envisas att genomföra denna värdesättning, skall bolaget också ta konsekvenserna därav. Herr Wigforss känner mycket väl till en av dessa konsekvenser, nämligen frågan om inlösningsbestämmelserna. Om bolaget fullföljer sin värdeminskning, och om staten som en konsekvens av densamma minskar värdet på malmtillgångarna i gruvorna, så kommer staten inom loppet av 10 år att tjäna 25 eller, noga räknat, 26 miljoner kronor på en sådan transaktion. Detta visar med andra ord, att frågan har två sidor och att det finns fullgod anledning för regeringen att innan den framlagt detta förslag också granska hur det kunde stå till med hela denna fråga. Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund — som bokfört sina tillgångar i Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag till dubbla värdet eller till 110 miljoner kronor — har sannernigen inte den uppfattningen, att gruvorna undergått någon värdeminskning. Man kan ju alltid diskutera den saken, och själv har jag för min del den uppfattningen, att de äro underkastade en värdeminskning, men det finns andra som hävda, att det finns så sagolika mängder med malm däruppe, att om man tar ut 10 eller 11 miljoner ton om året, spelar detta inte så stor roll.

Jag erinrar ännu en gång om den s. k. royaltyn. Ni minnas nog mina herrar från behandlingen av 1927 års malmavtal hur den del av statens vinst, som kallas royalty, eller dessa 1 krona 50 öre per ton, som bolaget skall betala till staten, uttolkats. Denna royalty debiterar bolaget som *utgift*. En följd härav blir att kommunen och landstingen berövas rätten att beskatta denna väldiga del av vinsten. Nu må jag ju i sanningens intresse erkänna, att riksdagen redan visat sin vilja ett reparera den »blunder», som den år 1927 gjort sig skyldig till, genom det beslut som riksdagen på statsutskottets förslag för några år sedan antog. Det finns numera nämligen möjlighet för kommunerna där uppe att, om också inte juridiskt så dock reellt få denna sida av saken reglerad. Här ha vi återigen ett av dessa typiska exempel på hur svävande och oklara beskattningsbestämmelser ge bolaget möjlighet att manipulera och bedraga det allmänna på medel, som böra tillkomma detsamma. Jag menar sålunda, att det förhållandet att man lämnar hela denna fråga oreglerad och oklar inte är att tillvarataga vare sig statens, kommunernas eller landstingets intressen.

Jag kommer så till frågan om bokföringsprinciperna. Jag kan inte med bästa vilja i världen tillägna mig någon annan uppfattning än den att bolagets bokföringsprinciper tjäna syftet att bedraga såväl kommun och stat som lands-

Vid remiss av propositionen nr 74. (Forts.)

ting på skatt. Jag skall för att belysa mitt påstående ta ett typiskt exempel, nämligen malmuppskattning. Jag har gått igenom bolagets styrelseberättelser. Jag måste inom parentes säga, att jag inte har några detaljsiffror för brytningen utan fått räkna med approximativa siffror, så att siffrorna kunna komma att skilja på något hundratusental ton per år. Detta förhållande ruckar emellertid inte väsentligt på själva slutsatserna. Det visar sig att bolaget 1929 uppskattade sina malmlager till 4 kronor 64 öre per ton bruten malm. År 1930 uppskattades lagret till 6 kronor 14 öre per ton, 1931 till 9 kronor 65 öre per ton, 1933 till 9 kronor 70 öre per ton, 1934 till 6 kronor 25 öre per ton, 1935 till 8 kronor 80 öre per ton, 1936 till 5 kronor 35 öre per ton och 1937 till 10 kronor 90 öre per ton. Vilket ändamål kan nu denna bokföring tjäna? Naturligtvis fyller den uppgiften att ge allmänheten och kontrollerande myndigheter en skev bild av bolagets tillgångar och av bolagets ställning överhuvud taget. Den möjliggör en »utjämning» av vinsten, så att när bolaget finner det med sina intressen förenligt, kan det ena året exempelvis redovisa om också inte förlust, så dock en mycket obetydlig vinst och det andra året en förbättrad ekonomisk ställning. Syftet med detta är inte bara att man vill föra allmänheten och kanske också aktieägarna, av vilka staten är den viktigaste, något bakom ljuset. Syftet är framförallt att manipulera med skattemyndigheterna, så att dessa skall få en skev bild av bolagets ställning och på grundval därav dra alldeles galna konklusioner, som strida mot vederbörande myndigheters och kommuners intressen. Jag anser, att det hade varit motiverat att man härvidlag hade fastslagit en bestämd bokföringsprincip. Jag håller med om att man naturligtvis kan tvingas att alltefter malmpriserna något variera värdet av malmlagret, men att, såsom skedde 1936, ta upp värdet till 5 kronor per ton, och året därpå till 11 kronor per ton, kan naturligtvis inte vara rimligt ur någon som helst synpunkt. Det är alltså inte bara en teknisk förändring som jag menar skulle genomföras, utan saken har en mycket stor reell betydelse.

Jag vill i detta sammanhang peka också på en annan sak. På grund av 1927 års avtal kunde bolaget under loppet av några år öka sina skulder med inte mindre än 100 miljoner kronor och nolla ut reservfonden. Ännu 1930 kunde bolaget utdela så mycket som 34.2 procent, och året därpå inte fullt 10 procent. Några månader därefter kom man till riksdagen och begärde 30 miljoner kronor, därför att bolaget var bankruttmässigt, då, såsom finansministern meddelade, bolaget ådragit sig svävande skulder till ett belopp av 60 miljoner kronor.

Jag menar med detta, att det bör vara ett intresse för staten som delägare i detta bolag att skaffa sig kontroll över bokföringen, så att man inte ställes inför dessa upprepade skandaler och fullbordade fakta, vilket allt möjliggöres genom att den nuvarande bolagsstyrelsen är tämligen allsmäktig. Jag menar också, såsom jag tidigare anført, att man nu borde passa på tillfället att göra slut på denna nästan varje år på grund av hänvändelser från bolagets sida som en modern galten Särinner på riksdagens bord återkommande fråga om frakterna, dessa ständiga framstötter från bolagets sida.

Jag övergår så till frågan om malmbrytningen. När 1927 års malmavtal behandlades, var man inte minst på socialdemokratiskt håll angelägen om att fastslå ett bestämt kvantum, som skulle brytas vid MalMBERGET. Som herrarna veta är ju kapaciteten per arbetare i Kiruna nästan tre gånger så stor som i MalMBERGET. Detta beror inte på att arbetarna i Kiruna skulle vara bättre, utan på att Kirunamalmen ligger bättre till och att man där kan ha maskiner, som man inte kan ha vid MalMBERGET, malmens kvalitet är bättre o. s. v. Bolaget har sålunda intresse av att slå igen MalMBERGET och lägga hela brytningen på Kiruna. 1927 fastslog man en princip, som innebar att efter dåvarande avtal skulle ungefär en fjärdedel av den samlade brytningen komma på

Vid remiss av propositionen nr 74. (Forts.)

Malmberget. Så vitt jag kan förstå, har regeringen inte beaktat denna fråga, och såvitt jag efter att ha tagit del av denna proposition kan tänka mig, står det bolaget fritt att bryta hela den här ifrågavarande ökade malmkvantiteten i Kiruna och därmed också ännu mera öka skillnaden mellan brytningen i Kiruna och brytningen i Malmberget. Jag skulle vara tacksam, ifall finansministern ville begagna tillfället att ge ett besked i frågan. Den har intresse inte bara för Malmbergets invånare utan även för staten, som efter vad jag förmodar enligt regeringens mening en gång i framtiden skall bli ägare av dessa gruvor.

Det har gjorts framställningar i syfte att öka skeppningen över Luleå på bekostnad av malmskeppningen över Narvik. Vissa tekniska anstalter ha också vidtagits i syfte att realisera dessa planer. Man har exempelvis med statens intresserade och benägna medverkan uppfört en malmkross på Svartön. Man har muddrat upp hamnen och inloppet till Luleå, vilket kostat väldiga pengar. Nu menar jag, att det finns möjlighet att utan att kränka Narviks intressen och utan att minska det kvantum malm, som skeppas över Narvik, öka skeppningen över Svartön. Det kunde man göra genom att speciellt ålägga bolaget att skeppa denna ökade brytning i Malmberget över Luleå. Samtliga här närvarande torde inse, att detta är av intresse för hela landet, inte minst ur den synpunkten, att man därigenom bereder ytterligare arbetstillfällen åt svenska arbetare. Till och med högern har ju visat sitt s. k. intresse för övre Norrland genom en motion om ett slags clearingförfarande med avseende å de tillgångar som finnas däruppe. Det vore en utmärkt sak att kunna öka arbetstillfällena vid malmfälten samtidigt med att man ökade Luleås sysselsättning som exporthamn. Nu menar förmodligen regeringen, att den redan tagit ett litet steg i denna riktning genom de föreslagna bestämmelserna om att bolaget skall tvingas till självkostnad plus 10 % att leverera upp till 100,000 ton järnmalm till ett påtänkt järnverk i Luleå eller var det nu kommer att förläggas. Denna malm skall, om den är likvärdig med Kirunamalmen och motsvarar de krav som från järnverkets sida ställas, företrädesvis tagas från Malmberget. Som norrbottning skulle jag naturligtvis vara mycket tacksam för detta förslag. Jag måste emellertid ställa följande fråga: Om järnmalmen i Kiruna kan brytas för kanske hälftenkostnad mot i Malmberget, och järnverket sålunda när det väl kommer i gång, tvingas ta sin malm till ett pris dubbelt mot vad det eljest skulle behöva betala, gynnar man därmed detta järnverk? Är det inte i stället så, att man i onödan fördyrar produktionskostnaderna? Är det inte att ge dem vatten på sin kvarn, som hävda att en järnförädling i Norrbotten är otänkbar och ekonomiskt orimlig. Jag ställer frågan, och jag tror att den tål att tänka på, såsom hela detta problem är upplagt.

De kommunala myndigheterna däruppe ha uppvakttat regeringen med vissa förslag i skattefrågan, som jag redan sagt, för att få ett skydd mot alltför våldsamma konjunkturväxlingar. Detta skydd har man tänkt sig skulle möjliggöras därigenom att en del av vinsten skulle avsättas till en slags utjämningsfond, av vilken kommunerna och landstinget skulle kunna ha nytta. De kommunala representerarna hoppades att de om de voro riktigt snälla och inte hojtade om gruvornas förstatligande åtminstone skulle kunna få denna lilla smula. Regeringen har inte ett enda konkret yrkande i anledning av dessa framställningar. Den säger visserligen att saken är föremål för utredning i finansdepartementet och möjligen skall föranleda förslag till riksdagen. Men det är inte sådana förslag som man begärt. Det säger sig självt att om man här går in för att trumfa igenom detta malmavtal, man naturligtvis inte kan framlägga ett förslag i överensstämmelse med de kommuners intressen, vilka

Vid remiss av propositionen nr 74. (Forts.)

direkt beröras av detta malmavtal. Har man nämligen väl fått igenom detta avtal, är naturligtvis några väsentliga förändringar alldeles otänkbara.

I Norrbotten och främst vid malmfälten lever folket ännu i den förra krisens skugga och i ångest för en ny kris, en kris, som kanske blir lika svår, ja, värre än den föregående. Under den förra krisen avskedades i det närmaste hälften av alla gruvarbetarna, och för de återstående, vilka hade lyckan att få stanna vid gruvorna, reducerades lönerna dels genom direkt lönereduktion och dels genom inskränkning av arbetstiden ned till 9.5 skift i månaden. Man reducerade med andra ord lönerna med 75 %. En arbetare som befann sig i den lyckliga omständigheten att han tjänade 400 kronor i månaden under högkonjunkturen fick alltså nöja sig med 100 kronor, när krisen satte in. Så våldsamma äro växlingarna däruppe, och så får det folk som lever och arbetar ovan polcirkeln känna avigsidorna i detta kapitalistiska system, den planlöshet, den konjunkturebetoning, som präglar hela malmbrytningen däruppe.

Man brukar tala om Kiruna som världens bästa samhälle, men jag vet, att Kiruna har världens »bästa» reumatism. Där finns inga normala existensbetingelser för folk i allmänhet. Där är ett klimat för grönländare och sådana som äro födda i de arktiska områdena, men inte ett klimat för folk, som kommit från soligare och ljusare delar av vårt land. De människor som kommit ditupp äro till 90 % folk från alla delar av landet, ända nere från Skåne. När de komma dit, tillhörde de utan tvivel de allra friskaste. Det är ingen sinekur att få anställning däruppe norr om polcirkeln med det hårda och bistra klimatet, utan det kräves både friska kroppar och kraftiga muskler. Det är säkerligen lika svårt att bli gruvarbetare som flygspirant, då stora krav ställas på vederbörandes fysik. Jag vet emellertid, herr talman, att det inte tar många årtionden för de människor som leva och arbeta däruppe, förrän de brytas ned av reumatisk värk och allsköns svåra sjukdomar. Jag vet från min egen uppväxttid hurusom hälften av mina kamrater dukat under för tuberkulos och andra sjukdomar. Man måste klargöra för sig, att där uppe råda sådana levnadsbetingelser för människorna, som icke äro jämförliga med förhållandena i någon annan del av landet.

En mängd av de gruvarbetare, som kommo dit under det första decenniet av detta århundrade, ha nu blivit gamla och få pension av bolaget med 75 kronor i månaden. En människa kan bättre klara sig på 75 kronor, om hon bosätter sig på en billig ort, men eftersom dessa gamla arbetare ha tillbringat större delen av sitt liv där uppe, ha de gamla minnena och gamla släktskaps- och vänskapsförbindelser utplånats av tiden, och det är därför mycket svårt för dem att flytta bort från gruvfälten. Jag tror icke jag överdriver, om jag säger, att 90 % av de gamla gruvkarlarna stanna kvar. Även om de gjort ett försök att komma därifrån, ha de sedermera återvänt. Det är därför en skandal, att detta bolag med dess sagolika inkomster på exploaterandet av den största nationaltillgång, man kan tänka sig, skall få avspisa de gamla gruvkarlarna med 75 kronor i månaden. Det hade varit statens skyldighet såsom delägare i bolaget, som nu skall kassera in tiotals miljoner kronor, att vid upprättandet av det nya malmavtalet se till att man åtminstone hade gjort något för att förbättra de gamla arbetarnas läge. En gruvkarl där uppe har ju icke svårt att räkna ut vad hans insats har betytt. I fjol ökade bolaget arbetarantalet i Kiruna med 15 % men produktionen med 85 %, och gruvarbetaren kan räkna ut att han för en lön av 4,000 kronor skapar värden för 30,000 kronor. Så var fallet icke blott i Kiruna utan det var genomsnittet för Kiruna, Malmberget, Svartön och Narvik. Med de sagolika profiter, som hämtas där uppe, hade det icke varit mer än rätt om riksdagen använt detta tillfälle att åtminstone ge något åt de människor, som där uppe lagt grunden till de vinster, som man tar ut.

Vid remiss av propositionen nr 74. (Forts.)

Jag har personligen mycket stor respekt för herr Wigforss, men jag måste säga honom, att tidigare ha borgerliga finansministrar i riksdagen genomtruffat malmavtal, som givit LKAB i runt tal 600 miljoner kronor under fyra decennier — det är vackert, herr Wigforss! — men om finansministern får sin proposition igenom, så kommer bolaget, om dess kalkyler och beräkningar över avsättning och brytning hålla streck, och vi ha ju ingenting annat att hålla oss till än vad som sägs i propositionen, att under nästa tioårsperiod tillföras icke mindre än 770 miljoner kronor, förutom de 534 miljoner kronor, som en inlösning år 1947 kommer att kosta. Borde icke Adolf Hedin och Hjalmar Branting, som på sin tid slogos för att staten äntligen skulle göra sig till ensam ägare genom att återtaga vad som tidigare lättsinnigt lämnats ut till privata köpare, vända sig i sina gravar inför dessa siffror? De ansågo ju år 1907 — och det voro icke Branting och socialdemokraterna och Hedin ensamma om utan de hade riksdagens liberaler med sig — att maximum av vad bolaget skulle få, borde vara 150 miljoner kronor. De skulle säkerligen icke ha kunnat tänka sig, att en finansminister, som dessutom utpekats såsom det röda spöket för den svenska storfinansens och de svenska kapitalmagnaternas, skulle komma att lägga fram ett sådant förslag som det föreliggande.

Jag skall, herr talman, be att få sluta mitt inlägg med några ord, som Hjalmar Branting yttrade vid behandlingen av malmavtalet år 1907 i riksdagen. Det är min tröst, sade han, att om förslaget bifalles av riksdagen, det förvisso skall bli hårdare händer än våra, som komma att tillse, att denna uppgörelse, som riksdagens majoritet bifaller, icke blir fullföljd till det svindlande belopp, varom här är fråga.

Vidare anförde

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Wigforss**: Det kan icke vara någon mening att redan nu repetera en lång debatt, som väl måste komma, då förslaget har gått igenom utskottet och i någon form kommer tillbaka till kamrarna. Jag förmodar, att det då blir samma diskussion, som kommer att föras. Om jag därför nu säger några ord, är det därför, att jag vill icke, att den föreställningen skall kvarstå hos åhörarna, att sådana saker, som herr Hagberg här har anført, skulle ha förbisetts av regeringen, då den har lagt fram denna proposition.

Själva grundförutsättningen för herr Hagbergs anförande och det, som gör att han på vissa punkter har kunnat uttala sig så, som han gjort, är, att han utan vidare bygger på att vid ingåendet av det avtal, som det här gäller, skulle regeringen haft anledning och möjlighet att genompressa ungefär vilka villkor som helst. Det förhåller sig icke på det sättet. Det gäller här ett avtal slutet av två parter, och jag kan redan nu säga, att jag tror, att regeringen vid dessa förhandlingar har kommit så långt, som det vid detta tillfälle var möjligt att komma. Det är den ena saken. Den andra är den, att herr Hagberg här tar upp en rad ting, som äro av mycket stor betydelse men som icke, såvitt jag förstår, behöva eller kunna lösas i samband med den nu framlagda propositionen.

Hans anmärkningar fördela sig, såvitt jag kunde finna, på tre olika avdelningar. Den första gäller lokala frågor för kommunerna och länet där uppe, den andra gäller behandlingen av arbetarna och deras ställning och den tredje gäller statens ställning till hela detta stora företag, statens vinster och eventuellt utblivna vinster.

Vad först gäller de lokala frågorna avse de väsentligen skattefrågor. De gamla klagomål från taxeringsnämnderna i kommunerna och från landstinget

Vid remiss av propositionen nr 74. (Forts.)

o. s. v., klagomål vilka, när detta avtal ingicks, delvis lågo under kammarrättens prövning och som fortfarande icke äro avgjorda av regeringsrätten. Det förekommer vissa dunkla punkter i fråga om skattelagstiftningen i detta hänseende, vilka, såvitt jag förstår, verkligen kunna ge anledning till att se efter vad som på den punkten kan vara riktigt eller lämpligt i lagstiftningsväg, men innan man fått full klarhet över vad som är gällande rätt, förefaller det, som om dessa frågor böra uppskjutas. Regeringen har därför vid resonemanget med bolaget icke velat föra in dessa lokala intressen. Det enda, som skulle ha kunnat föranleda detta, skulle ha varit, att man ville öka ut dels malmkommunernas, dels Luleå stads, dels länets rättigheter gentemot bolaget. Detta skulle dock ha förutsatt, att denna överenskommelse om en utökad brytning på 2 miljoner ton per år skulle ha haft ett så stort värde för bolaget, att det för den sakens skull varit villigt att gå med på de saker, som nu förutsätts. Vi kunna endast svara, att vi funnit, att en sådan väg icke var framkomlig. När därför i sammanhang med denna proposition dessa önskemål från kommunernas sida i olika hänseenden ha undanskjutits, är det med avsikt att i annat sammanhang taga upp saken och se efter vad som kan göras direkt av staten, även om man icke kan komma fram på den så att säga juridiska vägen. Jag erkänner villigt, att dessa malmkommuner och denna landsända befinna sig i viss mån i en särställning. Staten såsom hälftendelägare i företaget och såsom ägare till järnvägen o. s. v., har en sådan ställning, att det kan anses skäligt, att staten här åtager sig något större förpliktelser än under andra förhållanden skulle vara riktigt.

Om jag sålunda nu anser mig kunna bortse från dessa lokala intressen och går över till frågan om arbetarnas ställning, så är det naturligtvis riktigt, att bolaget gör stora vinster och under goda år mycket stora vinster, och att frågan om vad detta bör leda till i fråga om arbetarnas ställning är en sak, som tål att övervägas. Om man emellertid ser saken från hela landets synpunkt, så tror jag, att kanske ändå herr Hagberg har anledning överväga, huruvida man, när samhället, representerat av staten, kan få en viss vinst på företaget, skall låta denna vinst gå till dem, som arbeta i företaget, eller om man skall betrakta det som en avkastning på hela samhällets egendom — jag erinrar om att staten är hälftendelägare i LKAB — vilken därför bör komma icke blott arbetarna där uppe utan arbetarna i hela landet till godo. Staten får ju här en inkomst, och frågan gäller, hur staten skall använda den. Jag erkänner emellertid, att det här blir ett avvägningsproblem.

När man kommer fram till denna fråga om huruvida pensionsförhållandena äro tillräckligt fördelaktigt ordnade för arbetarna, finns det också utrymme för delade meningar. Det är emellertid återigen en sak, som är knuten till statens hälftendelägarerätt och icke till den speciella utökning av brytningen, som det här är fråga om.

Att arbetarna under de dåliga åren ha slitit mycket ont är alldeles uppenbart. Det har ju berott på den internationella krisen. Att denna kris icke vid detta tillfälle möttes av åtgärden att arbeta på lager i större utsträckning, hänger naturligtvis samman med den tidigare politik, som hade förts inom bolaget och som hade lett till att bolaget hade utsugits, så att några reserver icke hade bildats. I sanningens namn får man dock erkänna, att detta icke blott var den andre hälftendelägarens fel, ty staten har också under tidigare år ansett, att det var nödvändigt att pressa ut allting för sin räkning, och därför pressades det också ut för den andre delägarens räkning. Den fondering, som herr Hagberg talade om, som har beslutats i år och som, såsom var och en kan se i det framlagda budgetförslaget, avses att fortsätta under nästa år, är just tillkommen för att vid en eventuellt ny nedgång i konjunkturen göra det

Vid remiss av propositionen nr 74. (Forts.)

möjligt att icke behöva begränsa arbetet på det radikala och sorgliga sätt, som skedde under de sista krisåren.

Jag kommer så till frågan om betydelsen av denna merbrytning och till en del av de siffror, som herr Hagberg nämnde. Herr Hagberg erkände eller pekade vid ett tillfälle på den omständigheten, att när man talar om bolagets vinst, får man icke glömma, att staten är den andre hälftendelägaren. Man måste alltid komma ihåg, att när summorna stiga, så stiga de icke blott för Grängesbergsbolaget utan även för staten. Den avgörande punkt, som herr Hagberg anmärkte på, var emellertid, att staten icke i detta avtal hade gadderat sig emot den ökning av vinsten, som skulle leda till att inlösningssumman vid en eventuell inlösen skulle stiga på ett onormalt sätt. Den saken var mycket uppmärksammasad vid de förberedande förhandlingarna. Den uppmärksammasades omedelbart av statens representanter i styrelsen, som därför från början tänkte sig, att man vid beräkning av den framtida vinsten skulle göra ett avdrag för den vinstökning, som skulle uppstå på grund av produktionsökningen. Man skulle försöka få in sådana bestämmelser, att den mer-vinst per ton, som kunde uppkomma på grund av merbrytningen, icke skulle få lov att påverka ett kommande inlösningspris. Vid närmare undersökning kommo emellertid statens representanter i styrelsen till det resultatet, att det var tvivelaktigt, huruvida en sådan vinstökning skulle uppkomma på grund av merbrytningen. Detta måste ju vara en i allra högsta grad teknisk fråga, som jag för min del icke har någon möjlighet att själv bedöma. Statens representanter i styrelsen ha emellertid förklarat, att det finns anledning antaga, att just på grund av att inga nya stora kapital investeras i företaget, är det icke uteslutet, att den ökade brytningen kommer att tvärtom i vissa hänseenden leda till försvårade förhållanden, vilka komma att sänka i stället för att höja vinsten per ton. Jag erkänner, att det är en mycket överraskande slutsats, och att det för en lekman som herr Hagberg eller mig kunde synas naturligt att använda den regula de tri, som herr Hagberg använde, genom att säga, att vid så och så låg brytning blir det förlust, när brytningen blir större försvinner förlusten, när man kommer upp till en brytning av 4 miljoner ton, är man redan litet över på vinstsidan, när man kommer upp till 6 miljoner ton, får man så och så stor vinst, vid 8 miljoner ton en högre vinst, vid 10 miljoner ton en ännu högre vinst och vid 11 miljoner ton ytterligare ökad vinst. Jag hyser emellertid en viss tveksamhet gentemot dylika försök att lösa både tekniska och ekonomiska och alla möjliga frågor med enkel regula de tri. På det sättet skulle man på alla möjliga områden kunna räkna fram serier, som äro helt orimliga.

Jag erkänner emellertid, att här föreligger ett problem, men inför de slutsatser, till vilka de sakkunniga med hjälp av tekniskt biträde kommit eller att det var tvivelaktigt, om det verkligen skulle inträda en sådan ökning av vinsten, ansåg jag, att det var fullt försvarbart att säga, att vi göra nu ett avtal om en merbrytning av 2 miljoner ton per år under tre år, och efter dessa tre år kommer det utan tvivel att finnas mycket fastare hållpunkter för att avgöra, huruvida den ena eller andra uppfattningen är riktig. Visserligen har herr Hagberg gått ut ifrån, att om man för tre års tid slutit ett avtal om en merbrytning med 2 miljoner ton per år, så är man utan vidare skyldig att fortsätta att under tio år bryta på samma villkor, men från den ståndpunkten har icke regeringen utgått. Jag anser, att vi äro fullständigt fria att upptaga frågan till förnyad prövning efter de tre åren.

Man skall vidare icke förbise, att vad staten här får, är praktiskt taget två tredjedelar av den ökade vinsten för 6 miljoner ton under dessa år, såvida nämligen herr Hagbergs spådom går i uppfyllelse, att gruvorna komma att in-

Vid remiss av propositionen nr 74. (Forts.)
lösas, ty då skulle ju denna fond, motsvarande en tredjedel av vinsten, utan ersättning övergå till gruvornas ägare.

Jag har med dessa ord endast velat framhålla, att jag icke underkänner betydelsen av åtskilliga av de ting, som herr Hagberg här har fäst uppmärksamheten vid och som jag icke har något emot utan tvärtom skulle önska, att även utskottet mycket noga granskar. Det är ju alltid bättre, om det är fler ögon, som se på saken än som redan ha gjort det. Vad jag dock måste vid hålla är, att alla de olika sidor av frågan, som här ha uppmärksamrats, ha icke varit förbisedda under ärendets tidigare behandling, fastän vi ansett, att vi i det givna läget icke kunde komma till ett mera gynnsamt resultat.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Till herr statsrådets påstående, att vi komma att få samma diskussion i denna fråga, sedan frågan kommit tillbaka från statsutskottet, om det nu blir detta utskott, som skall behandla saken, vill jag endast säga, att jag för min del kommer nog icke då att ha anledning att så mycket uppehålla mig vid den sidan av saken. Jag har som bekant i en särskild motion påyrkat, att gruvorna skola förstatligas. Även om detta yrkande endast blir en demonstration i denna »arbetarstyrda» riksdag, så anser jag, att det finns skäl att vidhålla den demonstrationen. Jag vill emellertid vid detta tillfälle taga upp några detaljer i anledning av regeringens förslag. Jag anser det icke uteslutet att finna en form för att påtala dessa saker även motionsvägen, fastän det naturligtvis möter vissa svårigheter. Det är också anledningen till att jag föreslagit, att motionstiden skall förlängas, så att man bereder möjlighet för eventuellt intresserade att hinna sätta sig in i frågan. Den är verkligen så komplicerad — det framgår ju icke minst av statsrådet Wigforss' uttalande — att man nog behöver grubbla åtskilligt på den.

Herr statsrådet framhöll, att det icke fanns möjlighet för regeringen att vid diskussionerna med bolagets nuvarande ledning genompressa något bättre än som här har åstadkommit. Ja, såvitt jag kan se, har staten faktiskt icke fått ut något alls av detta, om jag undantar, att en tredjedel av vinsten på merbrytningen skall fonderas. Eljest stå ju alla de gamla oreglerade frågorna kvar olösta. Därtill kommer inlösenfrågan, som herr statsrådet nyss berörde och som tydligen har vållat honom en del huvudbry men som han ansett sig inför de sakkunnigas mening kunna vifta ifrån sig utan vidare. När riksdagen tidigare har behandlat dessa frågor, har det just varit sådana sakkunnigas råd, som riksdagen ytterst har följt. Det är de sakkunniga, som i realiteten ha upprättat de tidigare malmavtalen med de fruktansvärda konsekvenser, som var och en känner till, det berikande av de privata intressena, som möjliggjorts genom riksdagens beslut. Det är på samma sätt i detta fall. Med all respekt för sakkunskapen, måste jag säga, att även om sakkunskapen går i god för att de uppgifter, som ha lämnats, och den framställning, som här har givits av statsrådet Wigforss, äro hållbara, så komma icke blott de, som leva och bo där uppe vid gruvorna och känna förhållandena, att ha roligt åt det, utan även en kommande riksdag, och historien att ha roligt åt den visdom, med vilken man genomför sådana viktiga beslut.

Jag nöjer mig med att konstatera, att herr statsrådet självt erkänner dunklet i själva skatteproblemet. Jag anser dock icke, att det är så dunkelt beträffande lagarna, som inte äro så vagt utformade, men det förhåller sig så, att den, som är mäktig och har sakkunniga och experter till hjälp, den som kan ligga och bevaka, vinner för närvarande. Det ha kommunerna där uppe sannerligen fått erfara mer än en gång. Efter vad jag kan se av den diskussion, som förts mellan kommunerna där uppe, den mellankommunala provnings-

Vid remiss av propositionen nr 74. (Forts.)

nämnden, och kammarrätten, ha icke de olika institutionerna kunnat stödja sina utslag till bolagets förmån på föreliggande skattelagstiftning. Man återfaller endast på dunkla punkter och dunkla formuleringar i tidigare malmavtal. Jag anser därför att man skulle använt detta tillfälle att rätta till dessa missförhållanden.

Jag har för min del aldrig hävdad, att gruvkarlarna där uppe skulle ha *all* den vinst, som skapas där uppe, jag slåss tvärtom för statens rätt mot privatintressen. Det finns ingen anledning att tro, att de skulle få så mycket. Jag vill emellertid påminna om att i fjol sålde bolaget sannolikt malm för 150 miljoner kronor. (Bolaget offentliggör ju aldrig sina malmpriser, men jag begår säkert icke något fel, om jag säger 150 miljoner kronor.) Samtidigt uppgingo arbetarnas löner till 20 miljoner kronor. Om nu de gamla pensionerade gruvarbetarna skulle få några tior mer i månaden, är det nog ingen risk för att vare sig det allmänna och staten eller de privata intressena skulle bli så förfärligt bedragna på sin andel i vinsten.

Jag vill understryka, att när statsutskottet går till behandling av denna proposition, bör det uppmärksamma herr Wigforss' ord om att bolagets tidigare politik varit ansvarig för de lidanden, som befolkningen där uppe tillfogades under krisen. Det är bra att här ha fått ett auktoritativt uttalande på den saken, ty det kan kanske tvinga också statsutskottet att ännu mera gnugga frågan, huruvida man har skaffat sig några garantier mot ett upprepande härav genom det förslag, som regeringen har framlagt.

Sedan kommer jag till frågan om inlösningspriset. Jag är naturligtvis liksom herr Wigforss lekman i den frågan, men jag har ändå mina personliga erfarenheter att bygga på. Vidare kan man ju använda sitt sunda förnuft. När jag här i propositionen ser, att man icke kommer att behöva göra några nämnvärda nya kapitalinvesteringar och icke kommer att behöva nämnvärt öka arbetsstyrkan — i fjol ökade man, som jag förut sade, arbetsstyrkan i Kiruna med 15 % och produktionen med 85 % — och när jag vidare vet, hur fjället i Kiruna är beskaffat, så är det nog ingen risk för att jag misstog mig, när jag skisserade upp de priser, som jag förut nämnde. Nu vet jag vad det är, som de sakkunniga och statens representanter i styrelsen och även herr Wigforss ha böjt sig för. Det är nämligen så, att när brytningen ovan jord i Kirunafjällen är slut och man tvingas att helt övergå till underjordsbrytning, blir produktionen per arbetare givetvis mindre. Men, herr Wigforss, detta kommer icke att ske inom de närmaste åren, och framför allt kommer det icke att ske under de tre närmaste åren. Att, såsom finansministern tycks göra, tro att dessa tre år, då ovanjordsbrytningen ännu bibehålles, skulle vara lämpliga såsom en experimenttid, det är enligt mitt sätt att se den allra dumaste ekonomiska politik från statens synpunkt, ty just under dessa tre år — och jag tror mig utan överdrift kunna säga ytterligare tre år — kommer bolaget att ha de mest gynnsamma produktionsförhållandena i Kiruna och därmed uppdrives inlösensumman till 1947. Någon gång därefter kommer man att ha gjort slut på den malm, som ligger i dagen och som »den gode guden» givit åt människorna att bara häva in utan att behöva tillgripa något brytningssätt, som skulle göra det dyrare.

När herr Wigforss säger, att han har pressat bolaget i denna fråga, så måste jag säga, att jag undrar med vilken framgång man kommer att kunna pressa bolaget om tre år, när man icke har kunnat göra det nu. Kvar står enligt min uppfattning, att herr Wigforss' eget tvivel på denna punkt borde ha föranlett honom att ändå pröva, ifall det icke hade varit bättre att lägga fram ett helt nytt förslag till malmavtal, när bolaget ändå insisterat på att få öka brytningen på detta sätt, i stället för att komma med detta tilläggsavtal, som lämnar

Vid remiss av propositionen nr 74. (Forts.)
 alla frågor olösta och som gör, att herr Wigforss och kommande finansminister många gånger komma att få gnugga sig i huvudet av bekymmer över de uppgörelser, som gjorts med bolaget.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Endast en replik till herr Hagberg. Om herr Hagberg har rätt däruti, att brytningsförhållandena under de närmaste tre åren äro mest gynnsamma för bolaget, så kommer det ju just under dessa tre prövningsår att som starkast visa sig, huruvida herr Hagbergs antagande, att produktionskostnaden per ton malm sjunker med den ökade brytningen, är riktigt eller ej. Man måste alltså efter dessa tre år kunna se, om antagandet är riktigt, förutsatt att man håller isär vinstökningen på grund av prisökning och vinstökningen på grund av nedpressning av produktionskostnaderna. Skulle det sålunda under dessa tre år visa sig, att ökningen till 11 miljoner ton är så ytterst fördelaktig för bolaget, så föreligger visserligen en situation, då man kan säga, att man kan ångra sig, därför att man har bedömt läget oriktigt, men där ångern i så fall bör fylla sin riktiga uppgift nämligen att leda till bättring.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Då skall alltså riksdagen bättra sig, när produktionskostnaderna eventuellt börja stiga och då staten icke längre kan få någon vinst på denna manöver? Från mina utgångspunkter har jag emellertid funnit det vara angeläget att nu, medan staten ännu kan få förtjänst, genomföra en sådan ändring av avtalet. Som jag förut sade behöver man i sex års tid icke vara bekymrad för att man icke skall kunna fortsätta att bryta ovan jord. För framtiden, fast det dröjer, är det däremot riktigt, som statsrådet Wigforss säger, att produktionskostnaderna komma att stiga, men då har man ju spelat bort alla chanser och har tillåtit bolaget att taga hem dessa väldiga profiler, som jag här har försökt illustrera och som trissar upp inlösenkostnaderna. Herrarna komma nog att få erfara, att vad jag här har sagt icke innebär någon överdrift.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt — sedan herr talmannen meddelat, att han ämnade senare framställa proposition på det av herr Hagberg i Luleå under överläggningen gjorda yrkandet — att överlämna ifrågavarande proposition jämte de i anledning av densamma inom kammaren nu avgivna yttrandena till statsutskottet.

Härefter föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition, nr 75, angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld.

§ 4.

Härpå föredrogs och remitterades till jordbruksutskottet den på bordet ligande motionen nr 344 av herr *Pettersson* i Norregård *m. fl.*

§ 5.

Slutligen föredrogs, men bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 20—23 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 1—4.

§ 6.

Herr talmannen framställde härefter proposition på det av herr Hagberg i Luleå vid den under § 3 omförmälda föredragningen av Kungl. Maj:ts proposition nr 74 gjorda yrkandet om utsträckande av tiden för avgivande av motioner i anledning av nyssnämnda proposition till det sammanträde, som in-

fölle näst efter tisdagen den 22 innevarande månad; och blev berörda yrkade av kammaren bifallet.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 3, angående regleringen för budgetåret 1938/39 av utgifterna under riksstatsens tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av tionde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga;

nr 25, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen beträffande Statens allmänna fastighetsfond, Utrikesdepartementet, gjorda framställningar om anslag till kapitalinvestering;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt föreningen till minne av Konung Oscar I och Drottning Josephina för verksamheten vid åkerbrukskolonien Hall;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag åt erkända sjukkassor för vissa utgifter, som sådana kassor haft på grund av åtaganden enligt vissa övergångsbestämmelser;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om kapitalinvestering beträffande lånefonden för anskaffning av motorvagnar m. m. åt enskilda järnvägar;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under kapitalbudgeten gjorda framställning om kapitalinvestering beträffande luftfartslånefonden; och

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om kapitalinvestering i fonden för förslag till statsverket till förskott av kostnader för uppgörande av byggnadsplaner jämte en i ämnet väckt motion;

bankoutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av styrelsens för riksdagsbiblioteket framställning om förhöjt anslag till omkostnader vid biblioteket;

andra lagutskottets utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i förordningen den 15 juni 1934 om erkända arbetslöshetskassor; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark;

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande för Kungl. Maj:t att i vissa fall försälja kronoegendom m. m.; och

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att biträda ackordsuppgörelser i fråga om kronans fordringar för försålda kronoegendomar.

§ 8.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från första lagutskottet:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1933 (nr 472) om förbud mot politiska uniformer; och

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 § strafflagen för krigsmakten, m. m.; samt

från jordbruksutskottet:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition med förslag till tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/1938 under nionde huvudtiteln gjorda framställningar.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Andersson* i Rasjön *m. fl.*, nr 345, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 40, med förslag till gruvlag m. m.;

herr *Hansson* i Vännäsby, nr 346, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 46, med förslag till lag om rätt till jakt m. m.; och

herrar *Barnekow* och *Björklund*, nr 347, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 46, med förslag till lag om rätt till jakt m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

	under	4 dagar	fr. o. m. den	4 febr.,	
herr <i>Janson</i> i Frändesta					
» <i>Ekdahl</i>	»	4	»	»	5 »
» <i>Bagge</i>	»	8	»	»	5 »
» <i>Larsson</i> i Julita	»	5	»	»	4 »
» <i>Sjögren</i>	»	3	»	»	6 »
» <i>Persson</i> i Grytterud	»	6	»	»	8 »
» <i>Silfwerbrand</i>	»	11	»	»	9 »
» <i>Larsson</i> i Hede	»	7	»	»	5 »
» <i>Lindqvist</i>	»	3	»	»	5 »
» <i>Fält</i>	»	6	»	»	8 »
» <i>Mattsson</i>	»	5	»	»	5 »
» <i>Andersson</i> i Surahammar	»	4	»	»	5 »
» <i>Johansson</i> i Tväråselet	»	6	»	»	5 »
» <i>Vougt</i>	»	2	»	»	6 »
» <i>Andersson</i> i Vigelsbo	»	3	»	»	6 »
» <i>Werner</i> i Hultsfred	»	3	»	»	6 »
» <i>Björling</i>	»	6	»	»	7 »
» <i>Hansson</i> i Vännäsby	»	6	»	»	6 »
» <i>Lundberg</i>	»	8	»	»	9 »
» <i>Pettersson</i> i Norregård	»	5	»	»	8 »
fru <i>Humla</i>	»	4	»	»	5 »
herr <i>Åkerström</i>	»	5	»	»	8 »
» <i>Erlander</i>	»	4	»	»	5 »
» <i>Lindholt</i>	»	3	»	»	6 »
» <i>Sundberg</i>	»	4	»	»	7 »
» <i>Sandberg</i>	»	6	»	»	7 »
» <i>Nordström</i> i Kramfors	»	3	»	»	6 »
» <i>Andersson</i> i Höör	»	2	»	»	7 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.27 e. m.

In fidem
Sune Norrman.